

שיהיה "כפרה"?

משפחה שהתכוננה לטוס גילתה שנעדרה מרישומים ושעליהם לרכוש כרטיסים במחיר כפול. במקום לכעוס הם אמרו: "שיהיה לכפרה!". יהודים מבקשים מה' כי אם צריך להתרחש דבר שלילי, שיחול על דברים פעוטים ושוליים. כך נהג יעקב, כשפיצל את הרכוש והנפשות כשנערך לעימות עם עשיו.

מדוע לשבור?

ישנו מנהג יהודי עתיק הנהוג בכל חופה, שבסיומה שובר החתן את הכוס ברגלו וכולם מכריזים בקול "מזל טוב".

המנהג הזה היה נהוג בזמן התלמוד, כפי שמסופר בגמרא (מסכת ברכות ל, ב) שרב אשי שבר כוס בחתונת בנו. אבל מהי אכן הסיבה לשבירת הכוס? מדוע לשבור?

אחד הטעמים המפורסמים והידועים לכך הוא ששוברים את הכוס כדי לזכור את חורבן בית המקדש וכאות אבל על ירושלים שנאמר "אעלה את ירושלים על ראש שמחתי" (תהלים קל"ז).

אבל ישנו טעם נוסף ועמוק יותר לכל העניין:

בתחילת פרשת וישלח אנו קוראים על יעקב אבינו שחוזר חזרה לארץ ישראל ואז הוא שולח מלאכים לעשיו כדי לברר את המצב לאשורו, האם הוא עדיין שונא אותו או שהוא כבר התרכך. המלאכים חוזרים ליעקב עם חדשות לא כל-כך משמחות, "באנו אל אחיך אל עשיו וגם הולך לקראתך וארבע מאות איש עמו".

"וירא יעקב מאוד ויצר לו", יעקב נכנס לפחד גדול. הוא מטופל ב-12 ילדים וארבע נשים, ועשיו מגיע לעומתו עם צבא של ארבע מאות שכירי חרב.

הפעולה הראשונה שיעקב נקט אפוא היתה "ויחץ את העם אשר אתו" לשני מחנות", "ויאמר אם יבוא עשיו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר לפליטה".

היה זה צעד נבון, מפוכח ואסטרטגי מאד: יעקב חילק את כל אנשיו לשני מחנות, כדי שבכל מקרה ובכל מצב תמיד תישאר קבוצה אחת שתינצל ואולי אפילו תוכל להילחם. כל מי שמנהל מלחמה נגד אויב ² מתנהל בצורה כזאת.

אבל לכאורה אין זה מובן: אם פעולה זו של יעקב נועדה כדי להציל חלק מאנשיו, מדוע אם-כן לא חילק יעקב את אנשיו למחנות נוספים, לפחות לשלושה או ארבעה מחנות?

כל יועץ השקעות מתחיל יאמר לך שלא כדאי להשקיע את הכסף במקום אחד, וכפתגם הידוע "אל תכניס את כל הביצים לסל אחד", אלא כדאי לפזר את ההשקעות שלך במקומות שונים ומגוונים.

ולמעשה כבר הגמרא אומרת זאת במסכת ב"מ (דף קז ע"א): "ברוך אתה בשדה שיהו נכסיד משולשין שליש בתבואה שליש בזיתים ושלש בגפנים", ומדוע? אומר רש"י: "שיש שנה שלוקה בגפנים ובזיתים ואין לוקה בתבואה, ושיש שנה שלוקה בזו ולא בזו ותהי לו לפליטה!"

ואם הצעד האסטרטגי הזה נכון לגבי ממון ונכסים, בוודאי שזה נכון וראוי לגבי חיי אדם. א"כ גם יעקב אבינו היה צריך לחלק את אנשיו לכמה שיותר מחנות שאז יש סיכוי שחלקים מהם יינצלו במלחמה מול עשיו.

ויתרה מזו יש לשאול: כאשר אנו מתבוננים בעיון בפסוקים משמע שיעקב אבינו חילק את שני המחנות בצורה מוזרה ביותר; במחנה האחד הוא כלל את הצאן והבקר והגמלים ביחד עם הרועים וכל האנשים ששייכים ומופקדים על הרכוש, ובמחנה השני השאיר את 12 ילדיו וארבעת נשותיו (ראה בכ"ז לקו"ש חט"ו עמ' 267 ואילך).

לכאורה איזה מין הגיון יש בחלוקה זו? נכון שאם עשיו יתקוף את "מחנה הרכוש" של יעקב יהיה המחנה הנשאר ☐ "המחנה המשפחתי" ☐ לפליטה. אבל מה יקרה חלילה אם עשיו יתקוף את המחנה של המשפחה והרי אז ח"ו כולם ייהרגו ולא יישאר שריד ופליט לבית יעקב! וא"כ מה ההיגיון לאסוף ולרכז את כל בני המשפחה במחנה אחד?!

העיקר הבריאות

לפני כמה שנים משפחה מסוימת באה לחתונה כאן בעיר, הם היו אמורים ביום שישי בצהריים לנסוע לניו יורק כדי להיות שם בשבת שבע ברכות. בנמל התעופה הם גילו להפתעתם ששמותיהם לא מופיעים ברשימת הנוסעים ופשוט אין להם כרטיסי טיסה. הם התחילו לברר, לשאול ולהתווכח ושום דבר לא עוזר, הזמן אוזל ויש צורך לפעול במהירות.

לרכוש כרטיסי טיסה מיידית במקום עלה \$700 כל כרטיס, ואכן לא הייתה ברירה והם היו חייבים לרכוש במקום שני כרטיסים בסך \$1400. כמובן כל אדם היה מתרגז מסיפור כזה אבל להפתעת כולם הם היו דווקא רגועים מאד, הם אמרו: "נו, שיהיה כפרה". אם משהו בחתונה היה צריך להיות חלילה לא כשורה, אם היה צריך להיות משהו שיגרום לעוגמת נפש ☐ מוטב שיהיה זה כסף מאשר דבר רציני יותר ח"ו.

המושג הזה של "כפרה" הוא למעשה מושג יהודי עתיק. הרעיון שעומד מאחוריו הוא שהקב"ה ברא את העולם בכוונה תחילה בצורה ששום דבר לא יהיה בשלימות, אין אנשים מושלמים ואין שום דבר מושלם, בכל דבר ישנו חיסרון, "אין טוב בלא רע", ולפיכך התורה מתחילה באות ב' (ולא באות א') כדי לרמז שהעולם אינו מושלם, רק הקב"ה הוא הדבר היחידי שמושלם.

לכן גם מסיבה או שמחה לא יכולה להיות מושלמת במאת האחוזים, ולכן כאשר מתרחש משהו שמעיב על השמחה, אנחנו מתנחמים מוטב שיהיה זה דבר גשמי ופעוט ולא חלילה מקרה בריאותי או משהו רציני יותר.

מקור הרעיון הזה אנו מוצאים אצל יעקב אבינו. הוא חוזר לארץ ישראל וכמו שהוא אומר בעצמו בתפילתו "כי במקלי עברתי את הירדן הזה ועתה הייתי לשני מחנות". יעקב אומר כשהלכתי לחרן לא היה לי כלום, לא משפחה ולא רכוש. ואילו היום יש לי ב"ה שני מחנות, מחנה של משפחה ומחנה של רכוש.

כאשר יעקב הרגיש שמתרגשת עליו צרה והיא ממשמשת ובאה הוא ערך הפרדה ברורה בין המשפחה לבין הרכוש, משום שהוא אמר בלבו: אם עלי להינזק ולהיפגע ☐ מוטב יהיה זה הרכוש שלי ולא המשפחה שלי. אם יבוא עשיו אל המחנה האחת והכהו ☐ לפחות המשפחה ☐ שהיא העיקר ☐ תישאר לפליטה.

מצמצמים את הרע למינימום

את הרעיון הזה אנו מוצאים גם במנהג יהודי עתיק ומעניין. בערב יום הכיפורים יהודים נוהגים לבקש "לעקאח". כל אחד בא לרב, או לגבאי או לסבא, ומבקש ממנו חתיכת עוגת דבש. והרב נותן ומברכו בשנה טובה ומתוקה.

הטעם למנהג זה הוא שאם חלילה נגזר על אדם שהוא יצטרך ח"ו להגיע למתנת בשר ודם ונגזר עליו להזדקק לעזרת הבריות, הרי שהוא יוצא ידי חובתו בבקשה זו של ה"לעקאח" ולא יצטרך חלילה לקבל זאת בצורה חריפה ומשמעותית יותר במהלך השנה (ראה שיחת ש"פ האזינו תש"נ ח"א עמ' 83).

הרבי היה נוהג לעמוד שעות על גבי שעות בערב יום כיפור ולחלק "לעקאח" ☐ חתיכת עוגת דבש לכל יהודי שבא לקבל. שוב רואים שאנו משלימים עם הרעיון שאין שום דבר מושלם בעולם, ויתכן שנצטרך להגיע לידי מתנת בשר ודם ולכן מוטב שזה ייעשה בבחירתנו וביוזמתנו מאשר בכל דרך אחרת.

זהו אס-כן הטעם הפנימי לשבירת הכוס בחופה, כמו שהשל"ה אומר "תקנו

לשבור הכוס בשעת החופה פירוש כדי לתת למדת הדין חלקה" [?] היות שלא יכולה להיות שמחה מושלמת לחלוטין לפיכך שוברים כוס, כדי שזה ייחשב הדבר הלא-טוב שמתרחש בחתונה ובזה יוצאים ידי חובה, ומכאן ואילך תהיה השמחה מושלמת לחלוטין.

זהו בעצם מסר חשוב לכל חיי האדם עלי אדמות. אם ח"ו צריך להתרחש משהו שלילי, אנו רוצים שזה יהיה ברכוש ובדברים פעוטים אחרים ולא ח"ו בבריאות או בדברים משמעותיים אחרים.

אבל ההוראה החשובה ביותר היא שכאשר מתרגשת על האדם התרחשות שנראית בעיניו כשלילית, אל לו להתרגז אלא להיפך, עליו לקבל את הדין ולומר לעצמו שאם משהו היה צריך להשתבש ח"ו מוטב שיהא זה נזק שבממון מאשר כל ענין אחר. לכן תדיר כאשר נשבר חפץ בבית יהודי כולם מכריזים [?] מזל טוב!

אה, שכחתי: אם שאלתם, הזוג הזה בסוף קיבלו את הכסף בחזרה מסוכן הנסיעות [?]